

Datum

2025-08-18

Dnr Forte

2025-01855

Dnr Utbildningsdepartementet

U2025/01586

Yttrande över EU-kommissionens förslag om ramprogram för forskning och innovation (U2025/01586)

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte, har inbjudits att lämna yttrande med anledning av förslag från kommissionen till rådet och Europaparlamentet angående kommande ramprogram för forskning och innovation (2025/0543) samt tillhörande särskilda program för implementering (2025/0544).

Ramprogrammet som föreslås är mycket omfattande och är svårt att bedöma i sin helhet. Fortes kommentarer nedan lämnas utifrån vårt uppdrag och rör i första hand de delar av programmet som relaterar till vår verksamhet.

Fortes huvudbudskap är att delen som benämns *Global societal challenges* i pelare (*part*) II är nedprioriterad och underfinansierad i den föreslagna budgeten. Forte anser därför att Sverige bör driva att budgeten för forskning och innovation kring globala samhällsutmaningar bör vara betydligt högre – mer i paritet med programmets övriga delar.

Fortes synpunkter utvecklas vidare nedan och är rubricerade utifrån de frågeställningar som regeringen önskat synpunkter på.

Bedöms förslaget skapa förutsättningar för att stärka excellent europeisk forskning och innovation?

Ramprogrammet föreslås ha fyra pelare som på olika sätt ska främja excellent forskning och innovation, och därigenom bidra till att uppnå konkurrenskraftsfondens mål om att stärka EU:s konkurrenskraft.

Forte anser dock att *Global societal challenges* i *Society*-delen i pelare II har fått en alldeles för undanskuffad och underfinansierad position i programmet. *Society*-delens budget utgör endast 10 % av budgeten för pelare II och där ska, utöver *Global societal challenges*, också *EU Missions* och *New European Bauhaus Facility* rymmas.

För att investeringar i forskning och innovation ska få genomslag behövs välmående samhällen med mottagarkapacitet, strukturer och förmåga att omsätta kunskap och nya lösningar i praktiken. Parallellt med satsningar på teknologisk utveckling behöver vi stärka EU:s sociala och ekonomiska förmåga att hantera omställning och säkra en inkluderande utveckling. Det behövs till exempel omfattande satsningar på arbetsmarknadens funktionssätt och kompetensförsörjning också inom arbetskraftskrävande icke-teknologiintensiva områden som vård och omsorg och utbildning. Det behövs också satsningar på folkhälsa, prevention och välmående. Forte vill understryka att även dessa områden är beroende av forskning och innovation.

I Heitor-rapporten¹ framhålls att samhällsutmaningar utgör en möjlighet att stärka medborgare och regioner, öka välbefinnandet, motståndskraften, inkluderingen och konkurrenskraften. Att ta itu med samhällsrelaterade utmaningar ska inte ses som en börda utan som en chans till kontinuerlig förnyelse och vitalisering av det europeiska projektet, av Europas institutioner, politik samt styrka och ställning i världen. Forte anser att det behöver speglas i ramprogrammets resursfördelning.

Bedöms förslaget skapa förutsättningar för att stärka synergier mellan europeisk och svensk forskning och innovation?

Inom Fortes forskningsområden finns inga tydliga tecken på att synergier mellan europeisk och svensk forskning kommer att stärkas av det nya ramprogrammet jämfört med nuvarande. Tvärtom känner vi en oro för att många av Fortes nationellt prioriterade områden som

¹ [Align, act, accelerate - Publications Office of the EU](#), sid 69-71.

folkhälsa, prevention, jämlik och nära vård, barn och ungas uppväxtvillkor och hälsovillkor, hållbar socialtjänst, arbetsliv och arbetsmiljö inte kommer speglas i någon större utsträckning i ramprogrammet. Inom pelare II nämns ett "policy window" specifikt för "bottom-up-forskning", där områden som migration, demokratifrågor och social och ekonomisk utveckling ska rymmas. Även om vissa av de områden och forskningsfrågor Forte har ansvar för skulle kunna rymmas inom detta är det högst osäkert om de synergier mellan svenska och europeiska satsningar som kunde stärka svensk forskning och samhällsutveckling på dessa områden kommer att materialiseras.

Vår tolkning av förslaget är att eventuella synergier blir en senare fråga som lämnas till förhandlingar under programmets genomförande när partnerskap och arbetsprogram tas fram.

Möjligheten till synergier för Sveriges del inom Fortes ansvarsområden blir dels beroende av andra länders intresse av att göra kompletterande nationella investeringar så att relevanta partnerskap prioriteras och kommer till stånd, och dels av ett starkt, aktivt och strategiskt svenskt påverkans- och samverkansarbete genom programkommittéer, NCP-aktiviteter och engagemang och investeringar i utvalda partnerskap. Forte vill i detta sammanhang betona vikten av att Sverige tar höjd för ett starkt svenskt deltagande i den nationella resursallokeringen.

Bedöms förslaget skapa förutsättningar för att stärka samarbete mellan akademi och privat sektor?

Programmets största satsningar på gemensam (kollaborativ) forskning finns i *Competitiveness*-delen av pelare II, som är tänkt att genomföras under Europeiska konkurrenskraftsfondens struktur och inte beskrivs i detta förslag, vilket gör det svårt att bedöma programmets förutsättningar för att stärka samarbetet mellan akademi och privat sektor. *Society*-delens budget utgör endast 10 % av budgeten för pelare II. Forte anser att samarbete mellan akademi och omgivande samhälle/privat sektor är en mycket viktig del i *Society*-delen men också kostsamt och tidskrävande. Att skapa förutsättningar för att stärka detta samarbete ser Forte som ytterligare ett argument för att öka *Society*-delens budget.

Bedöms förslaget skapa förutsättningar för att stärka det svenska deltagandet i ramprogrammet?

Inom Fortes områden bedömer vi att ett stärkt svenskt deltagande är beroende av att resurser tilldelas *Society*-delen och att även icke-teknologiintensiva forskningsområden ryms i *Competitiveness*-delen, där Forte framför allt ser att hälsodelen också bör adressera de breda folkhälsoområdena och inte bara medicinteknisk utveckling.

Dessutom krävs att företrädare för Sverige under programmets genomförande arbetar aktivt och strategiskt, i samverkan med svenska forskare och andra aktörer, med att skapa attraktiva möjligheter att delta.

Den indelning av programkommittékonfigurationer som föreslås, med en gemensam konfiguration för *Global Societal challenges*, *EU Missions* och *New European Bauhaus Facility*, förefaller inte helt ändamålsenligt då dessa tre delar spänner över väldigt breda områden, och det finns anledning att tro att *Global societal challenges* påverkas mest negativt och får en än mer undanskuffad plats.

Vilka delar i förslaget bedöms extra viktiga att värna respektive mota vid kommande förhandlingar?

Forte anser att det är viktigt att det långsiktiga värdet av investeringarna i *Society*-delen lyfts fram. En inkluderande samhällsutveckling som bygger på medborgarna förmåga och vilja att bidra kommer att stärka EU:s konkurrenskraft i längden.

Det är utmärkt att programmet på en övergripande nivå betonar vikten av både excellens och 'valorisation', dvs att forskningen ska hålla högsta klass men också vara användbar och bidra till samhället. Inte minst inom Fortes områden, hälsa, arbetsliv och välfärd, behövs nyskapande forskning som både direkt och indirekt kan bidra till att lösa samhällsproblem och bidra till utveckling. Sådan problemlösning handlar ofta om sociala, organisatoriska, juridiska och ekonomiska innovationer. Mot denna bakgrund är det extra problematiskt att förslaget i så liten grad lyfter behoven av problemlösande forskning inom området *Global societal challenges*. Från Fortes sida skulle vi gärna se att Sverige driver behoven

av såväl förstärkta ekonomiska resurser till de stora samhällsutmaningarna som en tydligare betoning av excellens kombinerat med "valorisation" också inom dessa delar.

Från Forte ser vi också ett behov av att tydligare lyfta de breda hälsofrågorna. I det aktuella förslaget framstår det som att hälsoforskningen i *Competitiveness*-delen i pelare II, i första hand handlar om medicinsk-teknisk utveckling. Detta är viktigt, men de stora utmaningarna med folkhälsoproblem, åldrande befolkningar och omvårdnadsbehov som EU:s medlemsländer har att hantera kan inte hanteras enbart som medicin-tekniska problem. Tvärtom krävs insatser och reformer inom de av riksdagen beslutade målområdena för folkhälsopolitiken, och därför också satsningar på framstående och problemlösande forskning inom dessa områden.

I detta ärende har ställföreträdande generaldirektör Mats Nilsson beslutat efter föredragning av forskningssekreterare Tove Hammarberg.

Mats Nilsson

Ställföreträdande generaldirektör